

LA GUERRA CIVIL A SANT FELIU DE GUÍXOLS (1936 - 1939)

PER

ÀNGEL JIMÉNEZ i NAVARRO

Quan vaig publicar «Bombardeigs a Sant Feliu de Guíxols durant la guerra civil (1936 - 1939)»⁽¹⁾, sé que més d'un lector va comentar que semblants temes millor seria deixar-los a l'oblit, com un malson que no cal dilucidar ni poc ni molt.

Jo crec, en canvi, que ja és hora d'afrontar sense por i amb tota la imparcialitat possible l'estudi de la nostra guerra civil i el franquisme, com a fenòmens que pertanyen a la nostra història.

Intento, doncs, en aquest treball una primera aproximació a partir sobretot de fonts documentals –els testimonis orals, nova font documental, encara no els hem recuperat suficientment–, amb el desig de contribuir d'alguna manera als cinquanta anys de l'inici de la guerra i d'obrir un debat enriquidor que ens permeti captar la força del passat per poder acarar amb més coneixement les contradiccions del present.

(1) ÀNGEL JIMÉNEZ, «Revista de Girona», núm. 105, 1983.

I. ANTECEDENTS: ELS ANYS DE LA SEGONA REPÚBLICA

La inesperada notícia de l'adveniment de la República, el 14 d'abril de 1931, va omplir de joia els nostres federals, republicans de «tota la vida». Era cert el que comentava aleshores Bosch i Viola: Sant Feliu era un poble republicà per essència.

Així i tot, les organitzacions obreres –Federació Local de Sindicats amb la seva figura capdavantera Francesc Isgleas– on predominava la CNT, l'acolliren amb una certa dosi d'escepticisme, car sabien que els nostres federals, malgrat les seves aparences d'esquerrans i llur tarannà liberal, no podien oferir cap mena de canvi substancial⁽²⁾.

Tanmateix, l'avenç polític era un fet. Immediatament, proclamada la República, es normalitzà l'ús de la llengua catalana i l'Estatut d'Autonomia, al referèndum del 2 d'agost, era acceptat per una àmplia majoria de guixolencs, en votar-lo afirmativament 2.388, contra un vot negatiu i dos en blanc; essent el cens de 3.191.

Entretant Josep Irla, nomenat Comissari Delegat de la Generalitat a Girona, assumiria progressivament un important protagonisme polític a Catalunya; mentre que el nostre diputat a Corts Salvador Albert –el candidat més votat de tota la província en les generals del 28 de juny de 1931– rebria el nomenament d'ambaixador a Bèlgica.

L'Esquerra Republicana de Catalunya (el Centre Republicà Federal havia deixat d'existir com a tal i havia ingressat a l'ERC) continuà essent hegemònica en la política local. Vegeu:

Eleccions al Parlament de Catalunya (20.XI.1932):

ERC	LLIGA
1.527 vots	390 vots

Eleccions generals (19.XI.1933):

ERC	LLIGA
2.825 vots	1.330 vots

Eleccions municipals (14.I.1934):

ERC	LLIGA
2.360 vots	960 vots

Els fets d'octubre de 1934 obriren un parèntesi en la política local, quan l'exèrcit destituí el Consistori que havia donat suport en tot moment a la Generalitat; i hom nomenà Ramon Bonet alcalde-gestor.

(2) ÀNGEL JIMÉNEZ. *Als cinquanta anys de la proclamació de la República a Sant Feliu de Guíxols*. «Es Corcó», octubre-desembre, 1981.

Eleccions generals (16.II.1936):

Front d'Esquerres de Catalunya
3.365 vots

Front català d'ordre
1.416 vots⁽³⁾

Amb el clar triomf electoral del Front d'Esquerres fou reposat l'Ajuntament anterior a 6 d'octubre de 1934, i Francesc Campà, que l'endemà seria designat batlle accidental, féu el següent ban:⁽⁴⁾

«CIUTADANS: Avui a la una de la tarda havem pres possessió dels càrrecs que el poble conferí als qui formàvem la candidatura d'esquerra en les eleccions de 14 de gener de 1934 i que emparats d'un règim d'anormalitat havien usurpat la gent que únicament podia exercir-los amb estats excepcionals de violència o de traïció.

El resultat de les eleccions del diumenge ha foragitat del lloc que detentaven els homes dels partits vençuts; nosaltres, doncs, convençuts d'interpretar el sentir general de l'opinió, en prendre'n possessió, restem reunits esessió permanent per tal de traçar les línies generals de la nostra actuació i sobretot per a estudiar l'actitud a adoptar i responsabilitats a exigir en l'actuació d'aquells als quals el poble amb el magnífic acte de ciutadania del diumenge ha desautoritzat.

Mentrestant demanem un marge de confiança per a poder endegar les coses de manera que seguint un pla general d'actuació pugui possibilitar l'aplicació del programa que el front d'esquerres posà a la consideració de l'opinió abans de la passada contesa electoral.

Per la República, per Catalunya, demanem a tothom serenitat i disciplina.

*Guíxols, 18 de febrer de 1936
L'Alcalde actal.
F. CAMPÀ»*

Ara bé, tota l'eufòria dels esdeveniments polítics no es veié recolzada per les circumstàncies econòmiques i socials. A partir de 1930 es deixaven sentir arreu els efectes de la crisi internacional del 1929, que

(3) A les eleccions del 26 d'abril la victòria del Front d'Esquerres es repetí: Front d'Esquerres (2.455 vots), Front d'Ordre (383 vots). «Costa Brava», núm. 308, 2.V.1936. També «Proa», núm. 5, 2.V.1936.

(4) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

incidí fortament en la indústria del suro. Decaigué el ritme d'exportació i de nou hi hagué problemes amb França per la qüestió aranzelària.

Aquests desequilibris industrials, òbviament, havien de tenir uns costos socials: reducció de la jornada laboral i l'atur per a molts obrers, amb la corresponent resposta de lluita per part dels sindicats. No hi mancaren, doncs, vagues, protestes, etc.

I, així, amb alts i baixos s'arribà al 1936.

Pel que fa a l'aspecte cultural, el període republicà conegué un important augment –qualitatiu també– de xerrades, conferències, mítings, aplecs i actes públics de caire instructiu, polític i sindical. Moltes i diverses personalitats catalanes tingueren el goig de dirigir la paraula directament als guixolencs.

“Agrupación Librepiensadora”

San Feliu de Guixols 22 abril 1933

*Rambla de Pi y Margall, 18 - 2.^a
Espanya-Gerona*

Fig. 1. L'Agrupació Lliurepiensadora s'abillà amb una senyera pròpia, i als seus enterraments civils el triangle simbòlic substituï la creu.

També s'aguditzà l'anticlericalisme i es promogué el laïcisme. L'Agrupació Lliurepiensadora s'abillà amb una senyera pròpia i en els seus enterraments civils el triangle simbòlic substituï la creu dels cotxes de morts. I la Institució Horaciana de Cultura reivindicava més que mai la necessitat de l'ensenyament racional i científic.

També, però, Narcís Masó des de la seva Escola de S'Agaró preconitzava la utilitat de l'escoltisme com a mitjà pedagògic⁽⁵⁾.

Mentrestant el centre excursionista Mar i Muntanya, l'Agrupació Romea, les funcions de sarsuela, cinema i varietats engrescaven la població i omplien les seves hores d'oci.

(5) «Costa Brava», núm. 307, 25.IV.1936.

Fig. 2. El Centre Excursionista Mar i Muntanya, entre altres moltes associacions, promovia la cultura i l'esplai entre el poble.

2. GUERRA CIVIL (1936 - 1939)

2.1. DUPLICITAT DE PODERS

En arribar a Sant Feliu la notícia de la sublevació de l'exèrcit amb el suport de les classes socials posseïdores, i de la proclamació de l'estat de guerra del 19 de juliol de 1936, Francesc Campà i Viarnés de l'ERC presidia l'Ajuntament constitucional⁽⁶⁾.

Des del primer moment el Consell Obrer del Sindicat Nacional Ferroviari, pertanyent a la UGT, es mostrà molt actiu. El mateix 19 de juliol Emili Fontanella, president del Consell Obrer, s'adreçà a l'alcalde així: «Ante la situación política actual este consejo Obrero... se pone incondicionalmente a las órdenes y disposiciones del Gobierno de la República que preside como primer magistrado D. Manuel Azaña»⁽⁷⁾.

Altres grups, sobretot el que formaven la Federació Local de Sindicats, es manifestaren igualment enèrgics contra la sublevació.

Francesc Isgleas havia estat detingut a Girona per un destacament militar que vigilava la carretera de Barcelona. Va ser retingut a la caserna de Sant Francesc fins que, el mateix 19 de juliol, les forces d'artilleria retornaren sense èxit a llur caserna⁽⁸⁾.

(6) LLUÍS ESTEVA, *Autoritats municipals i eclesiàstiques de Sant Feliu de Guixols des del 1800 fins avui*. «Estudis sobre temes del Baix Empordà», núm. 3, 1984.

(7) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

(8) JOAN SOLER, *El 19 de juliol del 1936 a Girona*, «Annals de l'Institut d'Estudis Gironins», Vol. XXVI, 1984.

Però, tot i que havia fracassat la insurrecció de les guarnicions militars de Barcelona, Girona i Figueres, és de suposar amb tota lògica que aquells esdeveniments deurién causar també entre els guixolencs un gran desconcert, ja que d'una manera il·legítima i violenta es truncava el desenvolupament normal d'una política tot just iniciada amb la clara victòria de les candidatures del Front d'Esquerres a les eleccions de febrer.

En semblants circumstàncies de total incertesa, possiblement els polítics i, per tant, les institucions republicanes es mostraren poc decidides i mancades d'eficàcia; de manera que aparegueren nous poders d'acció més revolucionària, per organitzar la defensa popular: el Comité local de Milícies Antifeixistes —«compost per tots els sectors polítics i sindicals afectes al règim»⁽⁹⁾.

Per una de les primeres actuacions del Comité de Sant Feliu de Guíxols es pot deduir que l'esmentada institució estaria formada, d'acord amb la correlació de forces polítiques en aquells moments, bàsicament per militants de la CNT i de l'ERC, meitat i meitat. Quan la incautació de la «Cooperativa Obrera» de mossèn Sants, el 25 d'agost de 1936, allí feren acte de presència com a membres del Comité: Cristòfor Sala i Vila (CNT), Aureli Alberti i Dorca (CNT), Agustí Fanol i Aragonès (ERC) i Joan Dama i Planellas (ERC)⁽¹⁰⁾.

El Comité Antifeixista local, doncs, actuava els primers mesos com un poder paral·lel al de l'Ajuntament.

2.2. VIOLENTA REPRESSIÓ DELS PRIMERS MESOS DE GUERRA

De mitjan juliol fins a novembre de 1936 la repressió contra la gent d'ordre de Sant Feliu per part del Comité Antifeixista fou intensa, tot i la bona disposició del batlle Campà i d'altres. La psicosis amb què es vivien els primers mesos de guerra feia que fàcilment s'identifiqués tota persona de dreta del poble amb els sublevats contra la voluntat popular i les classes socials desposseïdes. Després les represàlies disminuïren molt.

Consumat el cop d'estat preparat de temps, immediatament s'iniciaren els registres domiciliaris d'algunes famílies que suposadament

(9) J. EDUARD ADSUAR, *El Comité Central de Milícies Antifeixistes*, «L'Avenç», núm. 14, març, 1979.

(10) ÀNGEL JIMÉNEZ, *Moviment Cooperatiu a Sant Feliu de Guíxols*, «Estudis sobre temes del Baix Empordà», núm. 2, 1983.

podien estar relacionades amb l'aixecament feixista; registres de la rectoria i de la casa d'alguns clergues.

El 25 de juliol –Sant Jaume– es prohibí el pas als sacerdots que per la rectoria intentaven arribar al temple parroquial per dir missa.

A finals del mateix mes, després de requisar l'església parroquial i les altres capelles religioses, començà la gresca, el saqueig i crema –fora del temple– d'altars, imatges i altres objectes de culte. Tanmateix, es pogueren salvar els locals⁽¹¹⁾. Concretament, de la parròquia s'abateren l'altar major i el del Roser, unes talles del Crist en la creu i de Sant Benet del segle XVIII; l'orgue i un gran nombre de casulles i altres ornaments. De la plaça del monestir es féu baixar amb un llibant la imatge que ocupava la fornícula de Sant Benet, i es trencà. De Sant Elm es destruï l'altar barroc i el museu annex a l'ermita. També foren objecte de destrucció els altars de les Carmelites i del Cor de Maria⁽¹²⁾.

El temple parroquial, entre altres coses, es convertí en magatzem de farratges i adobs del Sindicat Agrícola; local de mobles i de material d'enderroc. El col·legi-convent de la Divina Pastora va ser ocupat pel Comitè del Baix Empordà (CNT-FAI). El Sindicat Únic del ram de la construcció va fer seu un edifici de la carretera de Girona i Socors Roig, més tard, ocuparia l'edifici del Passeig, que havia estat de l'església⁽¹³⁾. La UGT es quedaria l'edifici de l'ex-banc de Palafrugell. El Comitè Antifeixista, el POUM..., totes les organitzacions polítiques i sindicals anirien ocupant diversos edificis del poble.

Molt aviat també, començà l'empresonament de guixolencs com a presumptes persones relacionades d'alguna manera amb la sublevació feixista. Així el 29 de juliol era detingut Josep Vilaret. En un informe de l'Ajuntament a Governació es diu «En la noche del 19 de julio último un grupo de milicianos acompañados de una pareja de carabineros fueron a practicar un registro en su domicilio (d'en Vilaret) y como pusiera resistencia en abrirles, viéronse obligados, después de reiteradas llamadas, a forzar una puerta. El resultado del registro fue el hallazgo de dos armas cortas.

El 29 del propio mes de julio fue detenido por orden del Comité local de Guerra, y continua encarcelado en esta ciudad.

Desde luego, por cuanto antecede, se le conceptua como uno de los

(11) Arxiu Diocesà de Girona, *Cuestionario*; vegeu l'apèndix I.

(12) AHMSFG, Sec. X, núm. 202. «Áncora», 3.VII.1980.

(13) AHMSFG, Sec. X, núm. 202.

más caracterizados elementos derechistas de esta ciudad y se le considera como absolutamente desafecto al régimen»⁽¹⁴⁾.

Mossèn Narcís Aleñà i Raurich fou acusat de la mateixa manera, per tinença d'armes, per la qual cosa se li confiscaren tots els seus béns –inclosos els que posseïa a l'Argentina–, que passaren a ser propietat de l'Ajuntament⁽¹⁵⁾.

Consta, en una relació d'armes i municions recollides a Sant Feliu, que –d'aquelles– dos Remigtons i dos Winchesters «fueron recogidos a personas desafectas al régimen al estallar el movimiento facista»⁽¹⁶⁾.

Entretant tots els altres capellans restaven vigilats i privats de llibertat per a comunicar-se amb llurs feligresos.

El 6 d'octubre foren detinguts els clergues Sants Boada, Josep Perelló, Abelard Magí, Pere i Joan Compta, Josep Noguer i Emili Calzada. Mossèn Joan Compta, poc després, va ser alliberat per malaltia⁽¹⁷⁾.

S'utilitzà com a presó un local del carrer Goula i un altre del carrer de Sant Antoni.

Pel que fa als religiosos, els germans de les Escoles Cristianes fugiren els primers dies. A les monges de la Divina Pastora i del Cor de Maria se'ls exigí abandonar les seves cases. En canvi, les germanes vetlladores, les de l'Hospital i de l'Asil foren respectades i fins complimentades pel servei social que oferien al poble. Les monges Carmelites del col·legi van ser acollides a l'Hospital, integrant la comunitat de religioses que allí hi havia.

Llevat del de la Divina Pastora, els locals dels religiosos s'empraren com a escoles⁽¹⁸⁾.

El 2 de desembre de 1936 diversos objectes de culte metàl·lics foren lliurats per l'Alcaldia al Delegat de la Generalitat per a la recollida de Metalls⁽¹⁹⁾.

Al mateix temps, durant aquests primers mesos, l'alcalde Campà feia tots els possibles per a salvar les vides del rector Mn. Àngel Dalmau i del vicari Mn. Salvador Planella, fent-los acompanyar al seu poble

(14) AHMSFG, Sec. X, núm. 102.

(15) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

(16) AHMSFG, Sec. XXIV, núm. 21.

(17) ADG, *Cuestionario*.

(18) ADG, *Cuestionario*. També, E.Z., *Crónica de los últimos días de estancia de las Capuchinas de la Divina Pastora en Sant Feliu de Guixols*, «Àncora», núms. 1784-1785, octubre, 1982.

(19) AHMSFG, Sec. X, núm. 192. Vegeu l'apèndix II.

natal per una parella de carrabiners; també aconseguí fer sortir de Sant Feliu Mn. Bernat Planella, capellà de l'Asil, i Mn. Bartomeu Barceló, amic seu, de l'Escola de S'Agaró.

Per la seva banda, el sergent de carrabiners Josep Illana protegí la vida de Mn. Josep Muntada.

Mn. Lluís Patxot, tanmateix, va ser respectat per tothom i treballà a les brigades municipals⁽²⁰⁾.

El 7 d'agost Francesc Campà trametia una lletra a l'alcalde de Sant Joan de Palamós que palesa la bona voluntat que, en aquest sentit, animava al nostre batlle: «Distingit company: En els moments actuals, en què havem de demostrar la màxima serenitat i el més gran esperit de justícia, em prenc la llibertat d'adreçar-vos aquestes ratlles per tal de recomanar-vos que volgueu dispensar tota la consideració possible a Diògenes Sàbat i Soler, per tenir la plena convicció que no es tracta de cap militant de dreta i que, per tant, no ha intervingut en el més mínim en els actuals esdeveniments. Confiant en què prendreu bona nota del que precedeix, es reitera vostre afm. company»⁽²¹⁾.

Però, malauradament, enmig d'aquell clima de repressió i violència, Campà emmalaltí. El 3 d'octubre era donat da baixa del consistori i estaria absent de Sant Feliu almenys tot el mes d'octubre⁽²²⁾, i el senyor Bernabé Llorens havia d'ocupar el càrrec d'alcalde accidental. De totes maneres, l'autoritat municipal republicana a finals d'octubre ja no exercia cap de les seves funcions de govern, com veurem més endavant.

Mitjan agost, Ricard Castelló era assassinat a la carretera de Tossa per altres motius que els estrictament político-religiosos. Es tractava d'una mena de revenja de tipus personal per uns fets luctuosos que no fan al cas.

El 7 d'octubre a Girona es constituïa la Comissaria de Defensa Militar de les Comarques de Girona, i la formaven M. Jordi Frigola, comissari delegat de la Generalitat, el guixolenc Francesc Isgleas i Piernau com a comissari polític i el tinent coronel Enric Álvarez Samper, en concepte de cap militar.

El 20 d'octubre Francesc Isgleas, en nom de dita Comissaria, s'adreçava a l'alcalde de Sant Feliu en aquests termes: «En virtut de les facultats que ens han estat confiades per la Conselleria de Defensa de la Generalitat, aquesta Comissaria ha resolt declarar zona de guerra, pels

(20) ADG, *Cuestionario*.

(21) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

(22) AHMSFG, Sec. X, núm. 192. M.A. (13) f. 61.

efectes de la defensa del nostre litoral, tota la costa compresa entre Blanes i Port-Bou, en la qual s'hi troba la del terme municipal d'aqueixa població.

En posar-ho en coneixement vostre us recomanem amb el major interès que procureu siguin complertes d'una manera estricta les disposicions emanades d'aquesta Comissaria i que en el vostre terme municipal tingueu cura del manteniment de l'ordre públic evitant tot acte de violència que resultaria perjudicial per la causa que tots estem defensants»⁽²³⁾.

Just, deu dies després d'aquesta crida a evitar la violència, el 30 d'octubre de 1936, cap a les cinc de la tarda, el creuer Canarias produïa un pànic generalitzat a les nostres contrades en bombardejar la badia de Roses. Fins s'arribà a pensar que es tractava d'un desembarcament dels «facciosos»⁽²⁴⁾ i, com a fatal reacció de represàlia, hom assassinà aquella mateixa nit, al cementiri del poble, els reverents Sants Boada, Emili Calsada, Pere Compta, Abelard Magí, Josep Noguer i Josep Perelló; i els senyors Enecon Girbau, Rufí Romà, Josep Vilaret i Josep Vivas⁽²⁵⁾.

El 31 d'octubre, doncs, esdevingué un dia especialment tràgic per al nostre poble.

Fig. 3. 25 d'agost de 1936. El Comitè Antifeixista confiscà la Cooperativa Obrera de Mossèn Sants Boada. Signaren com a representants del Comitè, Cristófor Sala i Vila (CNT), Aureli Albertí i Dorca (CNT), Agustí Fanol i Aragonès (ERC) i Joan Darna i Planellas (ERC). (Arxiu Cooperativa «Santos Boada»).

Prop de Llambilles morí Mn. Narcís Aleñà; Mn. Lluís Font, a Sant Martí de Llèmana, i Mn. Francesc Font, prop de Sant Martí de Cantallops (Vic)⁽²⁶⁾.

(23) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

(24) «L'Autonomista», 31.X.1936.

(25) ADG, *Cuestionario*.

(26) ADG, *Cuestionario*.

El nombre de clergues assassinats durant la guerra a l'arxiprestat de Sant Feliu de Guíxols fou de catorze⁽²⁷⁾.

El cop d'estat militar s'allargava i esdevenia indefectiblement una guerra civil. Alguns joves de la nostra ciutat s'incorporaren voluntàriament a les columnes Durruti, Garcia Oliver, etc; altres serien paulatinament mobilitzats, i uns pocs –per ideologia i/o per por d'haver d'anar al front– fugien o s'amagaven.

En aquest marc vull fer esment de la fracassada expedició militar a Mallorca en poder dels nacionals des dels primers moments i que esdevindria seu de l'aviació legionària italiana, que castigaria durament el litoral i la nostra població amb les seves incursions aèries. En l'expedició a Mallorca, doncs, per atzar hi participaren guixolencs que feien el servei militar a Maó, encara republicana, i on el nostre «Diego» Torres va ésser greument ferit. També hi prengué part, entre altres, Francesc Soler i Massoni («Pelai»).

2.3. NOVA ESTRUCTURA ECONÒMICA I SOCIAL

Ensems amb l'apassionament i l'excitació arrauxada i repressiva dels primers mesos de guerra, a la nostra població s'anava configurant una nova estructura econòmica i social inspirada en el vell ideal anarquista d'una societat autogestionària.

«L'onada reivindicadora dels drets legítims dels treballadors, ha arrossegat els puntals on descansava l'economia capitalista. I és en albirar-se l'horitzó pletòric de noves concepcions que neix una aurora revolucionària i arrossega i fa desaparèixer un món vell, eixorc, que cruixia mancat d'ànima i de vitalitat. En desaparèixer els factors que dirigien l'economia es paralitzà l'engranatge de la vida social i, per conseqüència, es creà una situació difícilíssima en la vida econòmica tant de la producció com per al proveïment i distribució dels productes indispensables»⁽²⁸⁾.

En efecte, l'abandó d'alguns edificis, fàbriques o tallers per part dels seus propietaris jugà un paper important en aquest procés, no exempt de violència i precipitació.

D'entrada, els primers dies la Generalitat decretà una reducció de la jornada laboral a quaranta hores i l'augment d'un 15% dels salaris;

(27) J. CLARA, *Els morts de Girona a la guerra civil*. «Revista de Girona», núm. 90 1980.

(28) *Memoria*. Federació de Cooperatives de Catalunya. 1937.

augment que fins i tot alguns dirigents obrers van considerar poc responsable.

Com s'ha dit abans, els béns d'algunes persones considerades de dreta varen ser municipalitzats; entre juliol i agost de 1936 es produïren les primeres expropiacions. El 10 d'agost es procedia a la incautació de tots els locals d'espectacles públics a fi de posar-los en marxa i explotar-los en règim col·lectiu «imposant-se l'obligació de lliurar al Comitè, mentre durés el conflicte provocat pels feixistes, el 50% dels beneficis, per tal que fossin destinats a les víctimes del feixisme»; confiscació que es tingué cura de fer «dins el major ordre possible»⁽²⁹⁾.

Un decret de la Generalitat havia disposat que totes les cooperatives de consum restessin sota el control directe del Consell Superior de la Cooperació, per tal d'evitar l'expropiació il·licita de dites cooperatives. Així i tot, no fou possible impedir que la «Cooperativa Obrera» fos confiscada pel Comitè Antifeixista el 25 d'agost; es féu un balanç dels seus havers i es lliuraren a la cooperativa «La Guixolenca». En l'exercici corresponent a l'any 1936 - 1937 «La Guixolenca» comptava amb 2.046 socis i 46 empleats, essent una de les cooperatives de consum més importants de les comarques gironines⁽³⁰⁾.

De fet el cooperativisme esdevingué una forma més de col·lectivització. En estructurar-se la nova modalitat econòmica, a la reraguarda la producció i el consum s'havien d'adaptar, alhora, al servei de la revolució i als problemes que creava la guerra⁽³¹⁾.

El 23 de juliol de 1936 el Govern de la Generalitat dictava un altre decret en virtut del qual es rebaixaven els lloguers de tots els habitatges en un 50%. A Sant Feliu, a més, hom procedí a municipalitzar l'estatge; municipalització que, segons Cristòfor Sala, havia estat autoritzada pel Govern de la Generalitat i, per tant, amb l'aval de totes les fraccions polítiques i sindicals que el componien. Es prengué aquella mesura de política local per principis ideològics i socials, perquè era una reforma justa que els partits polítics, abans de la guerra, teòricament tots defensaven; no es prengué només per treure'n un benefici econòmic⁽³²⁾.

Així, almenys unes cent trenta-vuit finques de Sant Feliu foren posades a lloguer per l'Ajuntament, i amb els diners es pensava pagar el jornal dels treballadors en atur forçós que feinejaven a les brigades

(29) AHMSFG, Sec. XXIV, núm. 21.

(30) ÀNGEL JIMÉNEZ, *Moviment cooperatiu a Sant Feliu de Guíxols* o.c.

(31) *Memoria*. 1937.

(32) M.A. (130) f. 112.

municipals i, ensems, es pretenia mantenir el Sindicat Únic de la Construcció, format per més de seixanta obreres sense feina⁽³³⁾.

De desembre de 1936 a juny de 1937 es recaptaren en aquest concepte 179.157,35 pessetes brutes.

També hom intentà reagrupar en una collectivització general petites empreses i tallers d'un mateix ram, a fi d'evitar els defectes de les mini-empreses. D'acord, doncs, amb aquests criteris a finals d'agost de 1936 a Sant Feliu es collectivitzà la totalitat del servei de transport. Mecànics, camioners, transportistes, taxistes, carreters, carrossers, ferrers..., un total de 109 persones treballarien ara a la mateixa empresa. Així és que tallers, camions, garatges, etc., tot havia quedat intervingut per la CNT-FAI⁽³⁴⁾.

El 24 d'octubre de 1936 la Generalitat promulgà el Decret de Collectivitzacions i Control Obrer d'Indústries i Comerços que venia a donar suport legal a l'agrupament o concentracions d'empreses d'un sector que constituïssin unes més grans unitats, sotmeses a un sol pla de direcció.

És de suposar que molts no podien estar d'acord amb l'esmentada mesura econòmica. Consta el nom dels pocs que van gosar mostrar llur disconformitat; també el nom dels qui s'hi avingueren, però desconec el marge de llibertat de què disposaven per a acceptar-ho.

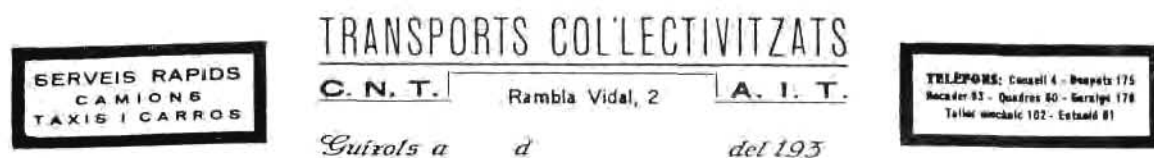

Fig. 4. A Sant Feliu la CNT-FAI collectivitzà la totalitat del servei de transport. Mecànics, camioners, transportistes, taxistes, carrossers, ferrers..., treballarien a la mateixa empresa.

«Relació del personal que està conforme amb la Collectivització.»

Camionistes: Miquel Lloveras, Jaume Franquesa, Ventura Pujol, Joaquim Prats, Miquel Dispés, Enric Dispés, Alfons Hereu, Josep Barnés, Joan Garriga, Anton Herce, Josep Clara, Pere Nuell, Pere Rigau, Pere Dausà, Josep Gay i Narcís Ferrer. *Transportistes:* Josep Hereu, Ramon Illa, Josep Hereu, Victòria Molinas. *Ajudants eventuais:* Agustí

(33) Vegeu l'apèndix III; Sec. XXIV, núm. 21 i M.A. (130) f. 118.

(34) AHMSFG, Sec. XXIX, núm. 12.

Moliné, Lluís Pallí, Genís Fernández i Josep Paz. *Agències de Barcelona*: Tomàs Botella, Joaquim Vidal, Pere Hereu Vidal, J. Vidal Martí i Mariano Riba. *Taxistes*: Ramon Cribillers, Francesc Girona, Josep Tarrades, Josep Francès, Narcís Ribot, Lluís Brugué, Joan Albertí, Ferran Vilas, Joan Cruañas, Alfred Tibau, Josep Romeo i Emili Cros. *Escriptents*: Martí Caner, Joan Cortada, Vicenç Vilà, Rogeli Morató, Lluís Balmaña, Francesc Roqué, Josep Llampayas. *Carrioters*: Josep Pijoan Farro, Josep Pijoan, Joan Puigmoler, Narcís Vergés, Claudi Vicens, Joan Bruguera, Josep Alemany, Josep Ripoll, Joan Colomer, Martí Tauler, Manel Vicens, Eduard Lluhí, Pere Artigas, Josep Valls, Josep Dausà, Josep Reyner, Josep Soler, Josep Massa, Narcís Ros, F. Nualart i Pere Sais.

Personal que no està conforme amb la Collectivització.

Carrioters: Josep Chavarria, Pere Chavarria, Ramon Chavarria, Pere Taberner, Feliu Albertí, Vicenç Pallí, Gonçal Vilar, Josep Serrat, Aleix Balam, Pere Serrat, Joan Ferrer, Josep Isern, Grau Balam, Josep Artau i Andreu Vilar»⁽³⁵⁾.

Pere Clavaguera i Pericay tampoc no s'avingué amb l'expropiació, puix que s'havien quedat amb el seu camió «Chevrolet» sense donar-li opció a treballar dins de l'empresa collectivitzada, a pesar que el seu fill Manel es trobava servint a «les invictes fileres de l'Exèrcit Popular al front d'Hosca, en la Brigada Mixta nº 134 amb destí a Siétamo... que no dubto lluitarà amb tot el valor i energia per aixafar el feixisme»⁽³⁶⁾.

Als tallers dels Transports Collectivitzats hi treballaven, com a mecànics especialitzats, Josep Puig, Pere Planas, Amadeu Negre i Miquel Albertí. Com a mecànics Miquel Pernal, Joan Costa i Pere Cosp. Operaris: Joan Marcé, Francesc Molines, Domènec Salellas, etc.

Des del desembre de 1936, en aquests tallers s'arreglaven els Ford, Austin, Citroen, Fiat, Opel, espatllats, de la nostra població i voltants⁽³⁷⁾.

Pel que fa als jornals que cobraven tots ells, vegeu l'apèndix nº IV.

També al camp, la CNT dugué a terme la creació d'una «Granja Avícola Municipal», prèvia ocupació de la propietat agrària «Mas Baguer» o «Can Savalls» que pertanyia als germans Balmaña Canet. Allí s'hi construïren pavellons, tancats, galliners, etc., obres que realitzà el Sindicat Únic de la Construcció. Es proveí els nous locals d'un utilatge adequat: ponedors, abeuradors..., material instal·lat per la Unió

(35) AHMSFG, Sec. XXIV, núm. 21.

(36) AHMSFG, Sec. XXIV, núm. 21.

(37) AHMSFG, Sec. XXIX, núm. 12.

Metallúrgica Obrera, i dels estris necessaris per al conreu de la terra.

L'import de les obres, equip i jornals invertits per l'Ajuntament fins el dia 8 d'octubre de 1937 pujava a 163.457,70 pessetes. Més tard s'incrementaren les despeses.

La direcció tècnica de la Granja, després d'alguns problemes amb determinats empleats, es confià a Mª Àngels Arabit i Gibert⁽³⁸⁾.

L'1 de gener de 1938 la granja comptava amb 782 gallines i 60 galls reproductors, com a proveïment de la població.

D'altra banda, l'Ajuntament també invertí gran part dels seus cabals en fruiterars, vivers i, sobretot, en les obres de regadiu al Ridaura, «Regadius de la Vall d'Aro. Obra patrocinada pels Comitès Antifeixistes de Castell d'Aro, Santa Cristina d'Aro i Sant Feliu de Guíxols».

Àdhuc es collectivitzà el bosc, les explotacions forestals, i diverses empreses més.

És difícil determinar, ara com ara, l'evolució precisa d'aquell assaig econòmic i social revolucionari, i desconeixem el grau de suport popular que tingué. Possiblement, insisteixo, amb la documentació oral podem omplir aquests buits històrics en un futur pròxim.

S'ha pogut constatar, en canvi, l'oposició que desvetllà entre algun sector polític de la població la nova orientació de l'economia local, ja que anava contra els interessos d'una classe social benestant, petits propietaris de tallers i finques, botiguers, etc. És fàcil, doncs, adonar-se que l'ERC –principal força política catalana, aleshores representant dels interessos de la petita i mitjana burgesia– no podia compartir aquella nova concepció de la societat, ni podia estar d'acord amb les collectivitzacions que venien a materialitzar un vell ideal anarquista.

En aquest sentit, Francesc Campà –el més important portaveu de l'ERC a Sant Feliu de Guíxols– es manifestà absolutament contrari a tot el que l'Ajuntament, dominat pels sindicalistes, havia realitzat contra el dret de la propietat privada. Es dissentia globalment d'una política que, segons Campà, estava «basada en unes il·lusions revolucionàries que no han reïxit tant, per una part, per manca de preparació de la massa treballadora com per una manca de visió dels que des de l'octubre de l'any passat (1936) vénen dirigint els destins de la nostra ciutat». En resum, l'ERC s'oposava bàsicament a la municipalització de l'estatge per considerar-la una mesura «antieconòmica, antipolítica i antisocial»; a la inutilitat de les grans inversions realitzades a les obres del Ridaura,

(38) AHMSFG, Sec. XXIV, núm. 21; M.A. (130) f. 117.

i en els fruiterars i vivers. Es qüestionava la legalitat de la incautació dels terrenys de la Granja Avícola feta per la CNT, encara que en aquells moments es reconeixia la necessitat, per a la població, dels aliments que d'ella provenien. Àdhuc es proposà que es retornés a llurs propietaris tot el que indegudament s'havia expropiat, i que es legalitzés tot el que podia quedar adscrit a la propietat comunitària per raó d'abandó o per necessitats col·lectives⁽³⁹⁾.

Pel que fa a la indústria del suro, sembla que les directrius de canvi en l'economia no l'afectaren pas molt; és a dir, no tingueren efecte —que jo sàpiga— experiències socialitzants, de manera que, per l'octubre de 1937, el sindicat suro-taper «La Lluita» continuava amb les seves reivindicacions i presentava unes noves bases de salaris a la patronal⁽⁴⁰⁾.

Tanmateix, la situació econòmicament difícil que de temps venia patint el sector suro s'agreujà per moments. Causes remotes d'aquella crisi eren la competència de la indústria similar portuguesa per la barata dels seus salaris i, àdhuc, les dificultats que el govern alemany, des de l'abril de 1936, interposava a l'hora de concedir permisos d'importació de taps de procedència republicana⁽⁴¹⁾. Causa immediata de l'empitjorament eren les disposicions, ja esmentades, de la Generalitat sobre la reducció de la jornada laboral a 40 hores i el 15% d'augment salarial, que comportaren un creixement del 38% dels costos.

A causa d'això, Campà s'adreçà al ministre de treball, l'agost de 1936, en uns termes molt pessimistes. Si no s'ajudava la indústria suro-tapera i, alhora, si no tenia lloc un canvi polític en la normativa que regulava les exportacions del suro de planxa, es produiria inevitablement a la comarca l'atur generalitzat. En concret, es demanava a l'Estat la concessió d'un crèdit extraordinari de tres milions de pessetes per a primar l'exportació del suro manufacturat, de la següent forma: el 20% per a tota la producció manufacturada que no fos aglomerat (tap, discs, plantilles), i el 5% per als aglomerats de suro.

D'altra banda la Generalitat disposà, entre altres coses, que les exportacions —que es pagarien en divises— portessin a l'embalum la inscripció «made in Catalunya»⁽⁴²⁾.

(39) M.A. (130) f. 102-115.

(40) AHMSFG, Sec. X, núm. 193 i 195.

(41) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

(42) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

2.4. AVATARS DE LA POLÍTICA LOCAL

Abans m'he referit a la dualitat de poders que existia al nostre poble els primers mesos de guerra. Absent l'alcalde popular Francesc Campà des del 3 d'octubre de 1936, Bernabé Llorens hagué d'actuar com alcalde segon i, com a tal, presidí el consistori només disset dies, fins el dia 20 d'octubre del mateix any.

A partir del dia 21 el cenetista membre del Comitè Antifeixista Cristòfor Sala, signava tota la correspondència com a president del Consell Municipal. El 2 de novembre Lluís Corbera i Muntaner, secretari de l'Ajuntament, certificava «que segons antecedents que obren en aquesta oficina, actualment actua d'Alcalde el ciutadà Cristòfor Sala i Vila». I quan Sala no hi era, feia de president accidental Aureli Albertí i Dorca, també de la CNT i, així mateix, membre del Comitè⁽⁴³⁾.

Un any després, Campà, restablert a la vida pública, feia al·lusió a aquests fets quan retreia públicament als militants de la CNT presents al consistori, que «l'Esquerra exercia les seves funcions de govern en virtut d'un mandat popular i va ésser per l'octubre de l'any passat que la CNT, atribuïnt-se la màxima representació popular i fent ús d'una força que no és pas del cas escàtir on radicava, va foragitar de l'Ajuntament els representants populars de l'Esquerra»⁽⁴⁴⁾.

Així, doncs, des del 21 d'octubre de 1936 representants de la CNT dirigien la política local sense que l'Esquerra s'incorporés al Consell, acabant d'aquesta manera amb la duplicitat de poders locals.

Què passà llavors? És difícil saber-ho, ja que hi ha un buit al Manual d'Acords corresponent, des de l'acta del 3 d'octubre de 1936 fins a la del 4 de febrer de 1937, i tampoc no disposem de premsa local durant els tres anys de guerra civil. Sabem, però, que continuà la política d'incautacions i de municipalització de diversos serveis. Així s'havia fet amb el tren petit el 23 de juliol, amb el gas i la llum⁽⁴⁵⁾. Al principi s'intervingueren també les aigües potables, però més tard funcionaren encara com a societat anònima. La farmàcia Carrera esdevingué «Farmàcia Municipal», el novembre de 1936, en desaparèixer el seu

(43) AHMSFG, Sec. X, núm. 192.

(44) M.A. (130) f. 102. Una cosa semblant tingué lloc a Girona, on també el 21 d'octubre es constituí el nou Consell Municipal, nomenant president al mateix president del Comitè Antifeixista. Vegeu J. CLARA, *El personal polític de l'ajuntament de Girona (1936-1939)*, «Revista de Girona», núm. 109, 1984.

(45) I. de BLAS, *El ferrocarril de Sant Feliu de Guixols a Gerona*, 1978. Sec. X, núm. 193.

titular Manel Carrera i Mestres⁽⁴⁶⁾. Existia fins i tot una barberia i unes rajoleries «municipalitzades». Des del consistori es controlava la banca, els banys...

Igualment aquest Consell hagué de resoldre el greu afer dels refugiats. Es pensà habilitar la casa Batet del Passeig dels Guixols per poder atendre la demanda creixent de refugiats procedents d'altres zones d'Espanya. Ací vingueren infants de Pina (País Valencià, al límit amb Aragó)⁽⁴⁷⁾, que en principi s'instal·laren als Banys Sant Elm; joves de l'escola de marina de Madrid ho feren a l'hotel Marina primer i, després, al Monumental de S'Agaró. També al cine Vidal s'allotjaren refugiats andalusos. Els refugiats generaven unes despeses que, en part, la Generalitat havia d'abonar.

Una altra preocupació eren els proveïments. Es feren venir mongetes i cigrons de Rumania, bacallà... i es controlaven els preus dels queviures, exigint que no s'especulés sobretot amb la carn⁽⁴⁸⁾.

Àdhuc s'havia de veïllar per la salut de la població. S'obligà les prostitutes que treballaven a ca la Neus Saurí, a ca l'Assumpció Massaguer i a ca l'Agustina Piosa a revisar-se mèdicament al dispensari de Girona; Sala multà la «Nieves» amb mil pessetes per ser la seva casa origen d'una escampada de malalties venèries. En conclusió, el Consell participava activament en la «Lluita Antivenèria»⁽⁴⁹⁾. Hom prohibí el joc d'apostes superiors als deus cèntims i servir beguda a persones que presentessin símptomes d'embriaguesa⁽⁵⁰⁾.

D'altra banda, calia preparar el jovent des del punt de vista militar. Pel novembre del 1936 es creà un equip instructor militar per a l'ensenyament pràctic del personal mobilitzat entre els 21 i 30 anys; encara que, pel que sembla, molts feien campana⁽⁵¹⁾.

No fou fins el 4 de febrer de 1937 que s'acceptaren les regles de joc que la Generalitat havia dictat el 9 d'octubre de 1936 sobre la forma de govern municipal.

En efecte, aquell dia «convocats pel jutge popular ciutadà Jaume Cañet i Alsina» es procedí a la constitució d'un nou Ajuntament. Les llistes de consellers elegits pels seus respectius partits polítics i organitzacions sindicals foren els següents:

(46) AHMSFG, Sec. X, núm. 193.

(47) AHMSFG, Sec. X, núm. 193.

(48) AHMSFG, Sec. X, núm. 193.

(49) AHMSFG, Sec. X, núm. 193 i Sec. XXIV, núm. 21.

(50) AHMSFG, Sec. X, núm. 193 i Sec. XXIV, núm. 21.

(51) AHMSFG, Sec. X, núm. 193.

Per la CNT: Cristòfor Sala i Vila, Santiago Sala i Serra, Joan Cacàs i Noallas, Ricard Pascual i Montell, Pere Vicens i Sandó i Aureli Albertí i Dorca. Per l'ERC: Francesc Campà i Viarnés, Climent Sánchez i González, Antoni Bergelí i Seva, Enric Cruañas i Gispert, Joan Darna i Planellas i Bartomeu Cullell i Juera. Pel PSUC: Benet Vilà i Cruañas, Josep Font i Tràfec, Fructuós Rodellas i Berga, i Josep Ximinis i Quintana. I pel POUM: Jaume Alabertí i Juanola, i Josep Oliveras i Jornet.

Cristòfor Sala i Vila, de la CNT, resultà elegit president del nou Consell Municipal; Joan Darna i Planellas, de l'ERC, primer conseller i Francesc Campà ocupà la conselleria de cultura⁽⁵²⁾.

Guíxols, 8 de desembre del 1936

El President del Consell Municipal,

C. Sala

Ciudadana Neus Saurí de Pinto

C I U T A T

Fig. 5. El 19 de febrer de 1937 l'Ajuntament acordà per unanimitat el canvi del nom de la ciutat, substituint el de Sant Feliu de Guíxols pel de GUÍXOLS.

Una de les primeres disposicions del nou consell fou «esporgar del nom d'aquesta ciutat el caire religiós per tal d'adaptar-lo a la modernitat dels temps, suprimint els mots Sant Feliu i conservant només el mot Guíxols»⁽⁵³⁾. De manera que, a partir del 19 de febrer, oficialment el nom de la nostra ciutat era simplement «Guíxols».

(En aquest sentit és ben curiosa la carta que he trobat entre la

(52) M.A. (130) f. 61v-62v.

(53) M.A. (130) f. 64.

correspondència d'aquells anys de guerra: «Els treballadors d'aquesta vila (abans Sant Pere Pescador), amb acció refrendària, han canviat el nom amb el qual, fins ara, es designava aquesta població (nom vergonyant que imposà la invasió catòlica, traient el que tenia abans aquesta, de VILA MILICIANA) i han determinat que des d'ara, s'anomenarà EMPORI»⁽⁵⁴⁾.

Molt aviat també el nou consistori hagué d'emetre paper-moneda d'una pesseta fins a la quantitat de cinquanta mil. Emissió que més tard es tornà a repetir⁽⁵⁵⁾.

Fig. 6. Paper-moneda d'una pesseta emès pel Consell Municipal de Guixols, en virtut de l'acord pres el 25 de febrer de 1937 (original facilitat per Joan Vilaret).

Fig. 7. Paper-moneda de cinquanta cèntims emès pel Consell Municipal, complint l'acord pres el 23 de juliol de 1937 (original facilitat per Antoni Cargol).

Arran dels fets de Maig de 1937 es posaren de manifest les tensions i manca d'unió que regnava entre els diferents partits i organitzacions sindicals que participaven en la gestió municipal. En realitat, Francesc

(54) AHMSFG. Sec. X, núm. 192.

(55) M.A. (130) f. 65v i 84v.

Campà veié com aquells dies la seva llibertat de moviments era «vigilada», encara que el president del Consell i el conseller de defensa ho justificaren al·legant que eren ordres que provenien de la mateixa Generalitat. Després d'un intens debat, s'acordà –amb el vot en contra del POUM– «condemnar els fets ocorreguts a Barcelona i altres poblacions de Catalunya els primers dies de maig, així com també els motius que els ocasionaren»⁽⁵⁶⁾.

Poc després d'aquests incidents, el POUM desaparegué de l'escena política local, mentre que el PSUC no s'avenia amb la política de la CNT, ja que la considerava «incompatible» amb els seus interessos socialistes; ni tampoc amb la de l'Esquerra. Aquesta dissensió política surà novament arran d'uns altres incidents haguts entre cambrers de la UGT i cambrers de la CNT a la casa del Poble (Bar Savoy), de forma que la minoria socialista optà per retirar-se de l'ajuntament fins l'octubre de 1938, després que el portaveu del PSUC denunciés Campà de ser un demagog i de dir que tot el que estava passant no era sinó «una manifestació més de l'ofensiva general i sistemàtica que a tot Catalunya es va portant a cap contra el partit socialista»; acusacions que el representant de l'Esquerra «replicà vivament... i acusà al partit socialista de voler destruir la personalitat i llibertats de Catalunya»⁽⁵⁷⁾.

Tampoc la Federació Local de Sindicats no estava satisfeta amb la política municipal, quan al saló Durruti protestà perquè els components del Consell s'havien assignat un sou de cent pessetes setmanals⁽⁵⁸⁾.

No és estrany, doncs, que els representants de la CNT al Consell Municipal manifestessin més d'una vegada el seu desig de renunciar a la presidència del mateix, i que se'n fes càrrec la minoria d'Esquerra Republicana. Aquesta, però, deia no trobar «la conformitat ni la col·laboració necessàries» per a poder governar. Campà, en una extensa exposició política, explicà que «nosaltres, governamentals cent per cent, no eludirem pas mai les responsabilitats que les funcions de govern comporten, però no podem pas iniciar una etapa d'actuació sense altra perspectiva que la d'unes lluites o discrepàncies fonamentals, ja que no volem assumir la responsabilitat de moltes coses fetes ni compartir la que la continuació d'algunes altres comportaria. Venim obligats, per tant, abans d'adoptar cap actitud definitiva, de fixar el nostre criteri i assenyalar unes condicions que puguin servir com a programa de govern,

(56) M.A. (130) f. 74.

(57) M.A. (130) f. 87v-90v.

(58) M.A. (130) f. 74v-76.

les quals, d'acceptar-se podran servir de base d'unes actuacions futures i coordinades, que creiem nosaltres que ens poden treure de l'angoixosa actuació en què estem col·locats tots els qui davant l'opinió, tenim la responsabilitat de la cosa pública.

Així doncs, la minoria d'Esquerra Republicana de Catalunya es faria càrrec de la Presidència de l'Ajuntament si tots ens comprometem d'ajustar les nostres actuacions a la readaptació municipal proposada per aquesta mateixa minoria, amb el compromís de fer funcionar totes les comissions amb regularitat, ja que de no ser així, malgrat la nova estructuració, la vida de l'Ajuntament seria pràcticament inoperant per manca de coordinació⁽⁵⁹⁾. I s'exigia que es modifiqués la política portada pels sindicalistes en collectivitzar l'economia.

Santiago Sala, en nom de la CNT, replicà remarcant que el que havia dit Campà era quelcom més que una simple proposta d'alternativa política; això sí, tota ella plena de «seny», ja que l'Esquerra aprofitava l'avinentsa per dir que considerava la CNT «des del 19 de Juliol cap aquí, com un vailet entremaliat, bon xic massa atrevit, al qual calia picar els dits i fer que d'ací endavant, marxi amb més compte. Ningú més indicat per aquesta feina que l'Esquerra que ha tingut sempre la pretensió d'ésser la monopolitzadora del bon seny». I, després de fer una llarga crítica al sistema capitalista, al qual ja no era possible retornar, digué que només el municipi —organisme de tots i al servei de tots— podia evitar la crisi que planava sobre Sant Feliu, a base d'augmentar els propis recursos i continuant amb la política econòmica iniciada amb la guerra, és a dir: les obres de regadiu del Ridaura —on ja es provava el sistema de regadiu per aspersió—, la Granja Avícola, municipalització de l'estatge, etc.

També la presidència del Consell es reafirmà en el mateix sentit.

Finalment s'acordà que la CNT, de moment, continués amb la presidència del Consell Municipal⁽⁶⁰⁾.

En la nova composició del Consell Municipal —gener de 1938, i segons el decret de constitució d'ajuntaments del 9 d'octubre de 1937 que havia derogat el del 1936— la CNT presentà de nou sis consellers: Cristòfor Sala Vila, Pere Vicens Sardó, Joan Puigdemont Bosch, Aureli Alberti Dorca, Ricard Pascual Montells i Santiago Sala Serra. Per l'Esquerra hi trobem: Joan Darna Planellas, Francesc Campà Viarnés, Bartomeu Collell Juera, Antoni Bargeli Seba, Climent Sánchez González

(59) M.A. (130) f. 102-107.

(60) M.A. (130) f. 107-114.

i Enric Cruañas Gispert. També el PSUC hi presentà sis representants, igual que la CNT i l'Esquerra, que foren: Pere Carré Quintana, Miquel Febrer Rabassa, Domènec Lecuona i Equizábal, Pere Pujol Jordana, Fructuós Rodellas Berga i Josep Ximinis Quintana.

Restaren vacants els dos llocs corresponents a l'Acció Catalana Republicana i els dos de la Unió de Rabassaires, per no existir organització seva a Guíxols.

Es procedí a votar el càrrec d'Alcalde i President de la Comissió de Govern; donà el següent resultat: Cristòfor Sala Vila amb onze vots i quatre en blanc.

Malgrat la seva reticència a l'hora d'elegir i formar part de les comissions, Pujol –pel PSUC– manifestà que el seu partit no pretenia pas ser un obstacle i que col·laboraria des del ple amb la nova corporació municipal «en tot quant sigui en benefici dels obrers de la ciutat»⁽⁶¹⁾.

La constant mobilització del jovent que havia d'anar al front comportà sovint la renovació dels representants dels partits o de l'agrupació sindical en el Consell. Per l'agost de 1938 la CNT substituï l'Aureli Albertí per Josep Pascual Montells. L'ERC féu el mateix, Ramon Sais Sendra i Joan Cruañas Basart substituïen Joan Darna i Antoni Bargeli. Per la seva banda, el PSUC renovava els llocs que havien deixat lliures Miquel Febrer, Pere Pujol i Josep Ximinis, amb Josep Pascal Frigola, Lluís Mayol Lloveras i Ramon Vernet Caldero. Un mes després, en incorporar-se a files els socialistes Domènec Lecuona i Lluís Mayol, entraren en el Consell Estanislau Muní Parals i Benet Ribot Lluhi⁽⁶²⁾.

Entretant la guerra s'allargava. Cada cop es feia més difícil el proveïment de queviures i aliments de primera necessitat per a la població, mentre arribaven notícies funestes de joves guixolencs que eren ferits o morien al front, «en acte de servei»...

2.5. ELS BOMBARDEIGS

En un altre ordre de coses, podríem dir que l'aspecte més sinistre de la guerra en la vida de cada dia dels guixolencs foren els bombardeigs⁽⁶³⁾.

El creuer Canarias fou el primer a donar el senyal de perill. Les autoritats de Guíxols intentaren d'alguna manera prevenir els atacs aeris

(61) M.A. (130) f. 121.

(62) M.A. (130) f. 126-127.

(63) Vegeu nota (1).

i navals. Mallorca, en poder dels sublevats des del primer moment, esdevingué seu de l'aviació legionària italiana i, per tant, els pobles del litoral estaven més exposats als seus atacs. Tanmateix era impossible preveure-ho tot. Cap ciutat no havia conegut encara semblant calamitat. Per primera vegada a la història s'emprava l'aviació per bombardejar la població civil.

El 13 d'agost de 1937 tingué lloc ja una agressió mortal; es llençaren sis bombes al Passeig dels Guixols on hi moriren deu persones, entre les quals s'hi trobaven tres criatures.

A finals de 1937 s'intensificaren els bombardeigs damunt la nostra ciutat, encara que les víctimes afortunadament no foren moltes.

El 22 de gener de 1938, a dos quarts de dotze del matí, l'aviació «nacional» descarregava les seves bombes sobre l'edifici municipal i la plaça. Dotze veïns hi moriren.

Fig. 8. L'aspecte més sinistre de la guerra en la vida de cada dia dels guixolencs l'oren els bombardeigs. El 22 de gener de 1938 l'aviació italiana bombardejà l'edifici municipal i la plaça. Dotze veïns hi moriren. (Fotografies de l'AHMSFG).

La Junta de Defensa Passiva de Sant Feliu, el 6 de febrer de 1938, passà al Govern de la Generalitat aquesta informació: «En contestació

a la vostra petició telefònica, i com a president d'aquesta Junta local de Defensa Passiva, per la present vos informo que aquesta Ciutat, en les diferents agressions perpetrades pels facciosos, ha estat víctima dels bombardeigs, que a continuació detallo:

Nombre de bombardeigs (aeris 12, per mar 2)	14
Bombes caigudes (obusos 21, bombes 200)	221
Edificis destruïts totalment	22
Edificis en desperfectes	343
Núm. de morts	26
Núm. de ferits	80

De nou, el 24 de juliol, feren acte de presència els trimotors italians que bombardejaren la zona de la carretera de Palamós, S'Agaró i voltants, causant vuit morts més.

Tot i que, durant els mesos d'agost a novembre, Sant Feliu continuà essent objectiu de les bombes feixistes, l'atac més terrible no es va produir fins el 26 de novembre entorn de la carretera de Girona, amb el resultat de tretze víctimes.

La premsa gironina reaccionà amb un editorial que duia per títol «Els bàrbars»:

«En tenir notícia dissabte al matí, dels salvatges bombardeigs dels xacals de l'aviació franquista sota la direcció i criminal execució dels italians i alemanys, a la nostra costa, vam anar als llocs de la immensa tragèdia i vam presenciar uns quadres d'horror que provoquen la més forta indignació de les persones menys sensibles.

Solament els malsnascuts, els vils, els malvats, davant els cadàvers de criatures assassinades i d'altres persones més grans, indefenses i innocents, poden justificar uns actes com aquests, en els quals encara que la guerra sigui la guerra, no podia haver cap objectiu militar. Dintre les poblacions, molt lluny de les zones del port, han caigut obrers i famílies de treballadors al carrer. Altres han vist enrunades llurs llars. Escenes de misèria però de serenitat i indignació. De sublim i ardenta condemna. De solidaritat amb tot el poble»⁽⁶⁴⁾.

Fent un balanç de tan tristos esdeveniments, es calcula que foren 37 el nombre de bombardeigs, amb uns 70 morts i 130 ferits. Uns 600 edificis en restaren afectats, entre els quals 50 foren totalment enrunats.

(64) «L'Autonomista», 28.XI.1938.

També els carrers, les voreres..., presentaven esquerdes i esfondraments.

Certament, la nostra ciutat fou durament castigada per uns bombardeigs absolutament indiscriminats en no perseguir uns objectius solament militars, sinó la desmoralització de la població civil en sembrar el pànic i la confusió.

3. CLOENDA

Com hem dit a la introducció, amb aquest estudi sobre la guerra civil no pretenc sinó iniciar una anàlisi històrica –i si fos possible obrir un debat– que s’haurà d’anar completant amb l’aportació dels testimonis orals, i prosseguir amb l’estudi dels primers anys del franquisme, ja que la guerra civil i la dictadura de la immediata postguerra no es poden entendre per separat. Amb l’historiador anglès Ronald Fraser diria que «cal subratllar que la repressió a la zona franquista no va ser una resposta a la repressió a la zona republicana. En una zona com en l’altra, va començar immediatament després de la sublevació, com a resultat de la lluita armada de classes»⁽⁶⁵⁾.

Segons dades oficioses donades per les autoritats nomenades per l’exèrcit vencedor, en començar la guerra Sant Feliu de Guíxols comptava amb 9.036 habitants. Tres anys després, el 12 de juliol de 1939, la població guixolenc era de 8.343⁽⁶⁶⁾.

Aquestes dades, tanmateix, no solament es van comprovant sinó que actualment es van concretant en nombre de morts al front, als camps de concentració-presons i a l’exili. De moment ja es coneixen les víctimes a la reraguarda, les execucions del franquisme i dels bombardeigs.

D’aquesta manera, espero, es podrà establir el cost humà de la guerra civil.

(65) R. FRASER, *Perdre la guerra, patir la victòria*, «L’Avenç», núm. 81, abril, 1985.

(66) AHMSFG, Sec. X, núm. 199.

Fig. 9. Detall de l'Ajuntament ensorrat per les bombes; restà en peu l'antigua columna de pedra amb l'escut esculpit, i que avui es troba adherida a l'actual edifici del Consistori (Fotografia AHMSFG).

APÈNDIX DOCUMENTAL

I

1939, 1 d'octubre, Sant Feliu de Guíxols

Mossèn Àngel Dalmau, rector de la Parròquia, respon un qüestionari sobre els fets esdevinguts a la seva parròquia durant la guerra civil.

«CUESTIONARIO de los hechos ocurridos en las parroquias y arciprestazgo de la Diócesis de Gerona con motivo del Movimiento Nacional de 18 de julio de 1936.— ARCIPRESTAZGO de San Feliu de Guíxols.— PARROQUIA de idem. Cumplimentada la información.— Día 1º de octubre de 1939.— Año de la Victoria.— Firma del encargado de la parroquia y sello parroquial.— Angel Dalmau pbr.— Cura-Párroco. Revisado y hallado conforme por el Sr. Arcipreste.— Día 1º de octubre de 1939.— Año de la Victoria.— (Firma del Sr. Arcipreste y sello).— Angel Dalmau pbr.— Párroco-Arcipreste».

CUESTIONES GENERALES

1.— Si antes de la revolución especialmente desde las elecciones de 16 de febrero de 1936, se creó en esa parroquia alguna situación violenta contra la iglesia o contra el orden social. Concrétense hechos todo lo posible.

Creóse en esta parroquia una situación más o menos violenta desde el advenimiento de la República, especialmente en lo que se refiere a matrimonios y enterramientos. Por una parte, se exigía la celebración del acto civil antes que el canónico, en cuanto a los matrimonios; y con referencia a los entierros, eran frecuentemente despreciadas las manifestaciones legales de elección de enterramiento católico. Acentuóse la persecución contra las Ordenes religiosas en cuanto a la enseñanza, después de las elecciones de 16 de febrero de 1936.

2.— ¿Cuál fué el resultado de las elecciones generales de 16 de febrero de 1936? Centros políticos que existían y su preponderancia.

El resultado de las elecciones sobredichas, fué el siguiente: Frente Popular de Izquierdas: 3.500.— Derechas: 1.400. Entonces existían en ésta los siguientes centros políticos: Partido Federal Catalán, adscrito a I.R. de Cataluña, cuya preponderancia pudo notarse en las elecciones. Partido único derechista, Liga Catalana. Además había una pequeña célula de CEDA y una pequeña fracción radical.

3.— Actuaciones revolucionarias inmediatas a la guerra; su relación

con la iglesia. ¿Se formaron listas negras y qué personas entraron en ellas?

Constituido inmediatamente el Comité rojo, procedióse al registro de casas particulares en la noche del lunes al martes. Asimismo, se practicaron diversos registros en la casa rectoral e iglesia parroquial; habiendo presenciado el que suscribe el último de los registros practicado en la parroquial, el miércoles siguiente, por una multitud de milicianos desenfrenados. El día de San Jaime prohibieron absolutamente a los sacerdotes de la parroquia que vinieran a la rectoría, desde donde pasaban a la iglesia a celebrar la santa misa. A últimos de julio, después de haberse incautado de la iglesia parroquial y de las diferentes capillas de Religiosos, empezó el saqueo, profanación y quema de los altares, imágenes y demás objetos del sagrado culto. Había formadas listas negras, entrando en ellas sacerdotes, algunos fabricantes y pocos feligreses de ejemplar comportamiento.

4.- Actitud del pueblo ante los desmanes ocurridos; fueron de la misma localidad los que causaron atropellos? ¿Adoptó éste medidas extraordinarias para salvar la vida del párroco y sacerdotes, o por el contrario, delató y causó su muerte?

El pueblo *mese pasive se habuit* ante los atropellos causados por milicianos de la misma localidad. Pocos feligreses ofrecieron refugio a los sacerdotes en el primer momento; pero, después, dominados por el pánico, no se atrevían a visitar a los sacerdotes para nuevos ofrecimientos. Por otra parte a los pocos días, quedamos sujetos a una vigilancia rigurosísima y privados de toda comunicación con los fieles.

No obstante, cuando la incautación de la casa rectoral e iglesia parroquial, el alcalde, Sr. Campá, se interesó eficazmente para salvar la vida del párroco que esto escribe y del vicario de la parroquia, Rdo. Salvador Planella, ordenando nos acompañaran a nuestro pueblo natal dos carabineros de este puesto, quienes cumplieron su cometido con la mayor y más laudable fidelidad. Asimismo, dicho Sr. Alcalde logró salvar la vida del Rdo. Bernardo Planella, capellán del Asilo y del Rdo. Bartolomé Barceló, del Colegio de S'Agaró. Salvó al Rdo. José Muntada el digno Sr. Sargento de Carabineros de este puesto, D. José Illana; y el Rdo. Luis Patxot fué respetado por la multitud gracias a sus buenas relaciones con el Jefe de Librepensadores de esta localidad.

5.- ¿Hubo defecciones durante el dominio de los rojos?

Hubo defecciones en el sentido de que algunos feligreses que figuraban como adictos a la Iglesia (claro que no eran de los más convencidos) se dejaron querer por los elementos perturbadores,

haciendo coro con ellos. Principalmente las hubo en el Patronato de Obreras. Unas 50% se mostraron desafectas a la causa católica; unas 30% se mantuvieron neutrales y unas 20% adictas.

6.- *¿Qué efecto ha producido en la estimación del pueblo el cambio del régimen marxista por el gobierno nacional?*

Ha producido un efecto excelente, al verse el pueblo providencialmente liberado.

7.- *¿El hecho de la guerra ha producido en el pueblo reacción religiosa y en sentido de mejora de costumbres? La aportación de datos estadísticos y puntualización de hechos sería muy conveniente.*

Externamente, sí. También la ha producido removiendo algunas de las almas que se han aprovechado de las lecciones de la guerra, meditando y mejorando en su comportamiento; pero no en la medida que era de esperar.

8.- *En especial dígame si los católicos han demostrado solicitud en regularizar su situación religiosa, legalizando matrimonios, bautizando a sus hijos, aplicando sufragios por sus difuntos, etc.*

Verdaderamente la han demostrado en el sentido que se indica. Algunos se abstenían de momento, por un falso temor a los honorarios; pero, convenientemente desvanecida su infundada preocupación por el párroco que suscribe, sigue en aumento la solicitud de los feligreses en lo que afecta a la regularización de su vida religiosa.

II. PERSONAS

1.- *Si los sacerdotes, religiosos, religiosas y seminaristas de esa parroquia fueron perseguidos, encarcelados, maltratados o martirizados. Refiérase la actitud de las víctimas ante esos atropellos y desmanes.*

Los Religiosos de las Escuelas Cristianas huyeron al iniciarse el movimiento. Las Religiosas Carmelitas del Colegio, las de la Divina Pastora y las del Inmaculado Corazón de María viéronse obligadas a abandonar sus casas. Las Religiosas Veladoras fueron objeto de innumerables atenciones, una entre muchas, que por largos días fueron acompañadas, en auto, al salir por la noche al cumplimiento de sus deberes. Asimismo, fueron respetadas, permitiéndoles residieran en sus casas religiosas, las del Santo Hospital y las del Asilo Surís, si bien todas ellas con carácter de enfermeras. Las Carmelitas del Colegio pudieron albergarse en el Hospital, formando parte de la Comunidad de aquel benéfico Establecimiento. Fueron perseguidos, no obstante, encarcelados, maltratados y finalmente martirizados diferentes sacerdotes, la

actitud de los cuales fue «*tanquam ovis ad occisionem ducta*», absolutamente resignados a la voluntad del Señor.

2.- *Ejemplaridad de las víctimas: si dirigieron la palabra a sus verdugos, en qué términos, si fueron varios, indíquese la forma de comportarse entre sí.*

Fué edificantísima la ejemplaridad de las víctimas.

El Rdo. D. José Perelló recibió en confesión a sus compañeros de martirio; y el Rdo. Santos Boada, apóstol del Patronato de Obreras de esta ciudad, antes de ser fusilado, quiso hablar a sus verdugos, predicando a Jesucristo y ofreciendo a ellos, como Jesús, el ósculo de su perdón.

3.- *Especifíquese el número de sacerdotes, religiosos, religiosas y seminaristas asesinados, con la circunstancia de lugar, forma y tiempo.*

Fueron encarcelados en esta ciudad: el Rdo. Narciso Aleñá, a últimos de julio de 1936. Los Rdos. Santos Boada, José Perelló, Abelardo Magí, Pedro Compta, José Noguer y Emilio Calzada, encarcelados al seis de octubre del repetido año, fueron todos ellos fusilados por la horda roja, a la vigilia de todos los Santos, en el cementerio de esta ciudad. El Rdo. Juan Compta, encarcelado con los demás, fué sacado de la cárcel, por enfermedad, unos días antes de ser fusilados sus compañeros de prisión. Además fueron martirizados: El Rdo. Aleñá, cerca Llambillas; el Rdo. Luis Font en San Martín de Llémana; el Rdo. Francisco Font, cerca de San Martín de Cantallops (Vich).

4.- *Si no fueron asesinados, dígame si fueron detenidos, encarcelados u obligados a ausentarse; lugar y tiempo de la detención, encarcelamiento o ausencia; si fueron objeto de vejámenes y malos tratos, clase y tiempo de duración de éstos.*

El párroco y el Rdo. Salvador Planella, vicario, incautadas la iglesia y la casa rectoral, fueron obligados a abandonar su domicilio, después de unos ocho días de infame secuestro. El primero optó para ir con su familia, a su casa paterna (en Bascara); y el Sr. Vicario optó por quedarse en Gerona con su hermana. El Alcalde Sr. Campá tuvo la gentileza de concedernos una pareja de carabineros, garantizando nuestra seguridad durante el trayecto. El Rdo. José Muntada y el Rdo. Bernardo Planella pudieron escapar a las iras de los nefastos milicianos y el Rdo. Luis Patxot vióse obligado a trabajar —como uno de tantos— en la Brigada Municipal. También estuvo trabajando en la Brigada (después de unos días de prisión) el Rdo. Bartolomé Barceló, quién más tarde pudo escapar, gracias al Sr. Campá.

Todos, excepto el Rdo. Patxot, estuvieron ausentes de ésta por

durante el periodo rojo. El Rdo. Barceló no ha regresado aún de Francia.

5.— *Respecto de los sacerdotes indíquese el cargo que ejercían; respecto a los religiosos la orden o congregación a que pertenecían, y respecto a los seminaristas la facultad en que cursaban sus estudios (humanidades, filosofía, teología).*

Los Rdos. Santos Boada, Pedro Compta, Juan Compta y Luis Font eran beneficiados de esta parroquial. El Rdo. José Perelló lo era de las Religiosas Carmelitas (Colegio). El Rdo. José Noguer lo era de las Religiosas del I. C. de María. El Rdo. Adelardo Magí, capellán de los Hnos. de las Escuelas Cristianas. El Rdo. Francisco Font, capellán de las Religiosas de la Divina Pastora. Los Rdos. Narciso Aleñá y Emilio Calzada eran solamente adscritos a la iglesia parroquial. El Rdo. Barceló, profesor en S'Agaró. Un solo seminarista que había, Luis Blanch, no fué atropellado.

6.— *Número total de seculares asesinados. ¿Cuántos lo fueron precisamente por sus ideas religiosas?*

Murieron asesinados por la horda roja los seculares siguientes: D. Ricardo Castelló, al iniciarse el Movimiento. D. José Vilaret, D. José Vivas Borjas, D. Rufino Romá y D. Enecón Girbau, cuando los sacerdotes. Puede que los cuatro últimos lo fueron «maxime» por sus ideas religiosas.

7.— *Actos de heroísmo practicados en su martirio. Y pruebas de fe, de religiosidad, de caridad y de perdón de los enemigos que acaso dieron.*

Nada consta concreto respecto a los seculares asesinados; solamente que, viéndose próximos a la muerte (los cuatro últimos), se prepararon al martirio con edificante fervor.

III. COSAS SAGRADAS

1.— *Si la iglesia parroquial y demás de la demarcación fueron saqueadas, destruidas o notablemente mutiladas en su fábrica.*

Fueron saqueadas, robadas y algún tanto mutiladas en sus fábricas la iglesia parroquial y todas las demás de esta demarcación. Los altares fueron totalmente destruidos.

2.— *Si fueron incautadas y destinadas a otros usos. ¿Cuáles fueron estos?*

La iglesia parroquial y todas las demás capillas, fueron incautadas por la horda. La parroquial fué convertida en sindicato agrícola, de momento; después, ésta y la de las Religiosas de la Divina Pastora se destinaron a almacén de muebles y como depósito de objetos de derribo.

3.- *¿Cuántas y cuáles, no habiendo sido destruidas, fueron cerradas al culto?*

Fueron cerradas al culto, además de la parroquial y de la Divina Pastora, todas las otras capillas de la parroquia; o sea: Hospital, Carmelitas, Religiosas Veladoras, I. C. de María, Asilo Surís y Hermanos de las Escuelas Cristianas.

4.- *Cálculo global aproximado de los daños sufridos en sus fábricas por los templos parroquiales y demás de la demarcación.*

Los daños sufridos por el templo parroquial en su fábrica ascienden a unas 13.000 pesetas. Los sufridos por las demás capillas suman un total de 50.000 pesetas.

5.- *Santuarios y ermitas existentes en esta parroquia. Dígase si fueron destruidos o mutilados, y consígnese el cálculo aproximado de los daños sufridos.*

El único Santuario, San Elmo, fué quemado y saqueado; calculándose los daños sufridos en unas 10.000 pesetas.

6.- *Si no fueron destruidos a qué fueron destinados.*

Dicho Santuario fué destinado a transmisiones.

7.- *Dígase lo mismo de las iglesias y conventos o casas religiosas.*

Los conventos e iglesias de las Religiosas Carmelitas e I. C. de María, así como la casa religiosa de las Hermanas de E. C. fueron destinados a escuelas. También se utilizó el convento de las Religiosas Carmelitas para comedor infantil. Ocuparon el convento de la Divina Pastora los elementos de la C.N.T. - F.A.I., estableciendo allí su sindicato.

8.- *Si fueron destruidos o sufrieron graves desperfectos el coro, órgano, retablos, etc. de las diversas iglesias de la demarcación.*

El coro de la parroquial y los de las capillas de Religiosas no fueron destruidos; si empero, fué totalmente destruido el artístico mueble barroco del antiguo órgano de la iglesia parroquial. Desaparecieron completamente los retablos e imágenes de las diversas iglesias de esta demarcación.

9.- *Tablas pictóricas, telas, tapices, códices, imágenes de talla deterioradas o destruidas. Si había alguna notable consígnese el autor, época, estilo.*

Supónense destruidas las tablas pictóricas existentes en la sacristía de nuestro primer templo, así como todas las imágenes de la misma iglesia. Las tablas e imágenes sobredichas carecían —en general— de valor artístico estimable. Con todo hay que recordar las siguientes: El pequeño Cristo de marfil con incrustaciones de oro (recuperado sin la cruz), el

Cristo grande, San Benito, San Pedro y las Virgenes del Rosario, de los Ángeles y de Montserrat. Las tablas pictóricas de la sacristía se han recuperado.

10.— *Si entre las imágenes de Jesucristo, de la Sma. Virgen o de los Santos, había alguna que fuera objeto de especial devoción.*

No.

11.— *Vasos sagrados, campanas, cruces, ornamentos y otros objetos de culto destruidos o desaparecidos. Constgnese su clase, número, valor histórico y artístico.*

Los dos cálices y el copón de más valor artístico e histórico pudieron ser salvados. Asimismo han podido recuperarse las bandejas de plata y la Custodia mayor (sin viril y un tanto deteriorada). Todos los demás vasos sagrados (3 cupones y 5 cálices), las otras tres custodias (todo de escaso valor) y la Vera-cruz, de metal dorado, desaparecieron. Asimismo fueron robadas las campanas del templo parroquial (4) y demás capillas, habiéndose recuperado la de San Elmo; todas las cruces (no aparece una siquiera del artístico Viacrucis); y todos los ornamentos y demás objetos del sagrado culto. Desaparecieron: Dos ternos de cada color litúrgico; cuatro capas blancas (una de ellas recuperada), dos encarnadas, tres negras, dos verdes y dos moradas; además diferentes casullas de cada color. Las mejores (aunque sin los correspondientes manípulo, estola y velo del cáliz) han podido recuperarse. También se recuperaron la soberbia pila bautismal y las demás de agua bendita. Eran de un valor histórico y artístico reconocido la piedra-ara del antiguo altar mayor, la credencia llamada de plata y los incensarios, también de plata, desaparecidos.

12.— *Valor aproximado global de la pérdidas sufridas, en cuanto a cosas y mobiliario litúrgico, por la parroquial, filiales y demás iglesias y capillas.*

Las pérdidas sufridas por la parroquial ascienden a unas 100.000 pesetas. Las sufridas por las demás iglesias, son: Carmelitas, unas 10.000 pesetas; I.C. de María, unas 15.000 pesetas; Veladoras, unas 2.000 pesetas; Pastoras, 10.000 y San Elmo, 8.000. Carecen de importancia las sufridas por la del Hospital y la de Religiosas de E.C.

13.— *Si durante la revolución se incautaron del cementerio.*

Era municipal. Ya antes del Movimiento, entregadas a la parroquia la imagen del Crucificado, ornamentos y objetos del sagrado culto, correspondientes a la Capilla del Cementerio, fué convertida ésta en depósito de cadáveres. Solamente pudieron salvarse (de dicha Capilla) los ornamentos, guardados por las Hermanas del Hospital.

14.- *Si fueron profanados el cementerio general y los particulares.*

Derribados las tapias de separación entre el cementerio civil y el cementerio católico (ya antes del Movimiento) se enterraron indistintamente los cadáveres en ambos cementerios.

15.- *¿Fueron profanadas las sepulturas o la de algún personaje famoso?*

No consta, en el Cementerio municipal. En la iglesia parroquial, dos sepulturas adheridas en las respectivas paredes laterales del altar del Sdo. Corazón de Jesús, fueron sacados y abiertos: una de un tal Tomás Pubill † en 1363 y de Margarita, su esposa. Otro de un tal Detsu... ciudadano gerundense, † en 1352. Guarda los respectivos restos mortales el encargado del Cementerio, mientras no sean restituidos a su lugar las sepulturas, recuperadas.

16.- *Forma de profanación de las tecas con cuerpos de santos, o de las reliquias sagradas.*

No consta. Si bien ha desaparecido la Vera-Cruz, de metal dorado, como también otras cruces relicarios, de escasa importancia. Hanse recuperado dos relicarios, conteniendo uno las reliquias de San Benito y otro las de San Félix y San Amancio.

17.- *Cómo se ha realizado la inhumación de cadáveres (durante el tiempo de dominio marxista) de los católicos y de los enemigos de la iglesia.*

Civilmente en el cementerio municipal, sin distinción de personas.

IV. OTROS BIENES DE LA IGLESIA

1.- *Si la casa parroquial y otros edificios de pertenencia de la parroquia fueron total o parcialmente destruidos; importe global aproximado de los daños causados.*

La casa rectoral fué en parte destruida, equivaliendo los daños sufridos a unas 1.000 pesetas.

2.- *Si fueron incautados los edificios no destruidos, y a qué usos se destinaron.*

La casa rectoral fué destinada a secretaría del Sindicato Agrícola, de momento; más tarde a depósito o almacén de muebles. Las de Acción Católica, fueron ocupadas por las Juventudes Libertarias y Sindicatos.

3.- *Suerte que haya cabido al archivo parroquial. Puntualicense los libros de partidas sacramentales destruidos o desaparecidos, si desaparecido también algún otro documento notable por su valor histórico.*

Creo no se extravió un solo libro de los obrantes en el archivo parroquial de este Curato, al producirse el Movimiento. Cuidadosamente fueron trasladados al Juzgado Municipal donde fueron diligentemente custodiados. Los documentos más importantes de este archivo pudieron ser salvados; como también se conservan casi todos los tomos del Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado. Faltan solamente los números correspondientes a los años de 1935 y 36.

Con todo, es de lamentar uno de los libros de Coro más notables, custodiados en el Museo Parroquial. Este libro ha desaparecido.

4.- *Si se custodiaban en la parroquia valores del estado, nacionales o extranjeros, industriales, etc., pertenecientes a los fondos de fábrica, fundaciones o mandas pías. ¿Fueron robados, destruidos o incautados, y en qué cantidad?*

Los escasos valores pertenecientes a la Obra de la Iglesia fueron puestos a salvo oportunamente.

5.- *¿Fueron robados los fondos de asociaciones, pías uniones, cofradías y en qué cuantía?*

Algunas pequeñas cantidades, que no pudieron ser recogidas, desaparecieron.

V. CULTO

1.- *Si el culto católico fué parcial o totalmente suprimido en esa parroquia durante el dominio rojo y por qué causa: prohibición, temor justificado, falta de sacerdotes, etc.*

El culto católico, en esta parroquia, fué totalmente suprimido, dada la prohibición terminante emanada de los elementos revolucionarios.

2.- *Promedio de tiempo en qué estuvo suspendido todo culto religioso, público y también privado.*

Todo culto religioso, público y privado, estuvo suspendido en esta parroquia por durante todo el tiempo de la dominación roja. Pudo celebrarse, en cambio, algunas veces y ocultamente, en las Veladoras, Hospital y Asilo, y en casas particulares de reconocida piedad.

3.- *Si hubo en la localidad conato de implantación de otro culto o superstición.*

Negativo.

4.- *¿Se dieron imitaciones sacrílegas del culto católico? ¿Se utilizaron para ello ornamentos y utensilios sagrados?*

Sí, pero transitoriamente, al saquearse la iglesia parroquial. Algunos de los asaltantes revestían de ornamentos sagrados en son de burla, según informes.

5.- *¿Se profanaron las Sagradas Formas o las imágenes? Forma de la profanación y en qué imágenes se cebó particularmente la impiedad. Otros sacrilegios si los hubo.*

No se profanaron las Sagradas Formas. El que suscribe cuidó de retirar del Sagrario de la parroquial las Sdas. Formas existentes, al producirse el Movimiento. Tengo entendido que lo mismo hicieron los demás sacerdotes en sus respectivas Capillas. En cambio fueron profanadas, destrozadas y quemadas las imágenes sagradas, cebándose, al parecer, la impiedad de los maleantes en la imagen de la Virgen de la Soledad.

6.- *Durante el dominio de los marxistas ¿Se celebró clandestinamente el culto católico en algún sitio? ¿Se administraron Sacramentos? Consígnese la forma en qué se tenta el culto, sus actos principales, la forma de administración de los Sacramentos, especialmente el de la penitencia y eucaristía, forma usual de la celebración de los matrimonios y abusos que en este punto se hayan cometido.*

Durante el dominio de los marxistas, se celebró clandestinamente el santo Sacrificio por el Rdo. Bas de Castillo de Aro en el Convento de las Veladoras de enfermos y en algunas casas de familia piadosa. El Rdo. Ramón Lloansí celebró en casa de sus padres, durante el tiempo que estuvo escondido en ella. Ambos sacerdotes administraban los Santos Sacramentos de Penitencia y Eucaristía a los fieles que asistían al Santo Sacrificio. El Rdo. Patxot cuidaba de la asistencia espiritual de las Religiosas del Santo Hospital; y el Rdo. Santaeularia, de Panedas, atendía con frecuencia a las Religiosas del Asilo de esta ciudad. Se utilizaron ornamentos sagrados para el Santo Sacrificio; y, en cuanto a la administración de Sacramento «Sancta», fueron tratados santamente. Por lo que se refiere al bautismo, muchas fueron las familias que procuraron fuese administrado a sus nacidos, privadamente. Tocante a los matrimonios, casi todos se celebraron civilmente.

7.- *Frutos de vida cristiana que se lograron con ello, o posibles abusos que se cometieron.*

Óptimos frutos se lograron con la celebración del Santo Sacrificio de la misa y administración de Sacramentos en las almas que pudieran asistir a estos actos del sagrado culto. Por una parte se les proporcionó el consuelo espiritual que tanto era menester en aquel período de sacrificio y de prueba; y, por otra, cobraron fuerzas esas almas para soportar, magnánimas, el hambre desoladora que sufrieron y los sesenta y dos bombardeos de qué fué víctima la ciudad de San Feliu. Abusos, creo, los hubo en cuanto a la administración de la Sda. Eucaristía se

refiere, debido –empero– al celo ardiente de los apóstoles improvisados.

A.M.D.G.

Firmado y rubricado: Àngel Dalmau, pbro. Párroco-Arcipreste

Arxiu Diocesà de Girona

II

1936, 2 de desembre, Sant Feliu de Guíxols

Relació dels objectes metàl·lics que l'alcaldia lliurà a la Generalitat de Catalunya.

«Relació dels Objectes de Metall entregat per l'Alcaldia de S. Feliu de Guíxols al company Enric Ciurant, Delegat de la Generalitat per la recollida de Metalls, perquè en faci entrega a l'Oficina de Recepció i Recòmpte de Metalls instal·lada a Monjuïc.

Canalobres diferents tamanys.....	198	Canadelles.....	7
Creus diferents tamanys..	27	Bacines	33
Portamissals	8	Sòculs	2
Custòdia	1	Brasers.....	3
Sacres.....	42	Llànties	16
Corones.....	82	Làmpares	35
Canalobres de paret	121	Perols.....	6
Barres.....	8	Calze	1
Piques per aigua	2	Patenes	2
Encensers	5	Varis trossos de metall sense determinació concreta.	

Rebo tot l'indicat, avui dia 2 de desembre 1936.
L'encarregat del servei E. Ciurant. Signat i rubricat».
AHMSFG, Sec. X, núm. 192

III

1936, desembre, Sant Feliu de Guíxols

Inventari dels immobles de la ciutat que foren municipalitzats.

«CONSELL MUNICIPAL DE GUÍXOLS.– Relació de les finques d'aquest terme que han estat municipalitzades.

Carrer	Núm.	Nom del propietari
Passeig Marítim	2	Joaquim Rodríguez Barrera
Tetuan	1	Victorí Brosa
Id.	2	id.
Raig	1	Id.
Id.	3	Id.
Id.	20	Id.
Plaça Raig	1	Id.
Volta	2	Joana Sedó Baguer
Monestir	17	Margarida Maurí Viader
Fivaller	18	Joaquim Falgueras Dalmau
Perez Galdós	29	Salvador Vidal Vicens
Id.	32	Rosa Rigau Sallés
Id.	41	Marquès de Robert
Rambla Vidal	2	Agustí Casas Vinyas
Id.	4	Id.
Id.	10	Salvador Vidal Vicens
Id.	17 al 21	Sagrari Alsina Sánchez
Id.	23	Rosa Rigau Sallés
Id.	45	Francesc Ribas
Id.	48	Germans Murlà
Id.	70	Lluís Patxot Crosas
Clavé	1	Josep Soler Sentí
Id.	1B	Filles de Pere Mr. Estrada
Id.	11	Manuel Carrera Mestre
Notaria	18	Joaquim Falguera Dalmau
Hospital	22	Joana Sedó Baguer
Capmany	25	M. de Robert
Capmany	36	Isabel Farrel Flynn
Hèriz	4-6	Victorí Brosa
Id.	20	Joaquim Falgueras Falgueras
Ferrer i Guàrdia	16	Filles de Salvador Rabassa
Id.	18	Id.
Id.	20	Id.
Id.	22	Id.
Id.	24	M. de Robert
Id.	32	Hereus de J. Bertran
Id.	34	Id.

Id.	56	Hereus d'Anna Gispert
Id.	58	Id.
Id.	60	Id.
Id.	64	Margarida Maurí Viader
Jofre	2	Hereus d'Anna Gispert
Id.	4	Id.
Surís	5	Teresa Tell, Vda. Planellas
Bohera	1	Margarida Maurí Viader
Id.	15	Pere Balmaña Ros
Provença	6	Dolors Rabassa
Provença	8	Bombí i Soler
Mascanada	sense	J. Roselló
Id.	Id.	Josep i Joan Roselló
Ctra. Girona	42	Josep i Lluís Nadal
Id.	8	Salvador Vidal Vicens
Id.	9	Victorí Brosa
Id.	19	Anna Batet i Anna Regí Batet
Id.	120	Benet Planellas Caseras
Id.	25	Teresa Tell Vda. Planellas
Garrofer	4	Francesc Ribas
Id.	14	Moisès Oliveras
Nou Garrofer	1	Rosa Rigau Sallés
Id.	3	Id.
Nou del Garrofer	18	Caterina Janer Moreu
Id.	91	Pere Balmaña Ros
Id.	93	Id.
Salmeron	69	Margarida Maurí Viader
Id.	71	Id.
Id.	73	Id.
Id.	75	Id.
Id.	77	Id.
Id.	79	Id.
Id.	81	Id.
Id.	83	Id.
Id.	85	Id.
Id.	87	Id.
St. Bonaventura	36	Pere Balmaña Ros
Salvador Seguí	8	Josep Soler
Id.	10	Enric Roselló Vilà
Id.	12	Pere Mr. Estrada Barri

Id.	13	Caterina Janer Moreu
Id.	22	Joaquim Falgueras Dalmau
Id.	24	Id.
Id.	26	Id.
Passeig de Mar	11	M. de Robert
Id.	23	Rafel Patxot
Id.	25	Id.
F. Macià	3	Margarida Maurí Viader
Id.	11	Rosa Rigau Sallés
Id.	37	Joana Sedó Baguer
Id.	39	Id.
Verdaguer	23	Simó Ararà Planellas
Id.	27	Id.
G. Hernández	10	Id.
Id.	12	Id.
Id.	19	Id.
Joan Deu	6	(Saló Catalunya)
Joan Deu	17	Simó Ararà Planellas
F. Galan	19	Lluís Nadal Genís
Id.	27	Id.
Id.	29	Mateu Pijuan
Id.	42	Margarida Maurí Viader
Id.	51	Joana Sedó Baguer
Id.	53	Id.
Algavira	27	Salvador Vidal Vicens
Id.	90-92	Pere Balmaña Ros
Sol	19	Isabel Caseras
Id.	23-25	M. de Robert
Maragall	18	Sagrari Alsina Sánchez
Id.	20	Id.
Id.	22	Id.
Id.	26	Joan Estrada Barri
I. Iglesias	sense	M. de Robert
Eres	2	Joan Estrada Barri
Id.	2B.	Id.
Id.	4	Id.
Id.	36-38-40	Família Estrada
Maragall	45	Joan Estrada Barri
Id.	57	Id.
Tª Nou St. Ramon	6	Id.

Zamenhof	3	Margarida Maurí Viader
R. Pi i Margall	1	Rafel Patxot
Id.	7	Lluís Nadal Genís
Vallès i Ribot	6	Salvador Vidal Vicens
Id.	8	Id.
Joaquim Costa	6	Teresa Vidal Petit
Id.	14	Isabel Farrell Flynn
Passeig Guíxols	3	Hereus de Bertomeu Auladell
Id.	5	Isabel Farrell Flynn
Comerç	6	Teresa Vidal Petit
Id.	8	Id.
Horta Estació	sense	M. de Robert
Horta Xarrampeina	Id.	Id.
Horta (Merdes)	Id.	Joan Estrada Barri»

AHMSFG, Sec. XXIV, Núm. 21

IV

1937, juny, Sant Feliu de Guíxols

Llista del personal de «Transports Collectivitzats C.N.T. - A.I.T.»,
junt amb la setmanada corresponent als dies 21-26 de juny de 1937.

MECÀNICS ESPECIALISTES

Josep Puig	70 Ptes.	
Pere Planas	70 Ptes.	
Amadeu Negre	70 Ptes.	
Miquel Albertí	<u>70 Ptes.</u>	280,00Ptes.

MECÀNICS

Miquel Pernal	70 Ptes.	
Joan Costa	70 Ptes.	
Pere Cosp	<u>70 Ptes.</u>	210,00 Ptes.

OPERARIS

Joan Marcé	65 Ptes.	
Francesc Molines	65 Ptes.	
Domènec Salellas	<u>65 Ptes.</u>	195,00 Ptes.

MITJOS OPERARIS

Josep Clavaguera	<u>50 Ptes.</u>	50,00 Ptes.
------------------------	-----------------	-------------

APRENENTS ADELANTATS

Jaume Arnau.....	45 Ptes.	
Francesc Bosch.....	<u>35 Ptes.</u>	80,00 Ptes.

APRENENTS PRINCIPIANTS

Josep Cadillach.....	18 Ptes.	
Josep Reyné.....	18 Ptes.	
Lluís Colls.....	<u>15 Ptes.</u>	<u>51,00 Ptes.</u>

<u>TOTAL MECÀNICS.....</u>		<u>866,00 Ptes.</u>
----------------------------	--	---------------------

CAMIONISTES

Miquel Lloveras.....	70 Ptes.	
Jaume Franquesa.....	70 Ptes.	
Ventura Pujol.....	70 Ptes.	
Joaquim Prats.....	70 Ptes.	
Miquel Dispés.....	70 Ptes.	
Enric Dispés.....	70 Ptes.	
Alfons Hereu.....	70 Ptes.	
Josep Barnés.....	70 Ptes.	
Joan Garriga.....	70 Ptes.	
Anton Herce.....	70 Ptes.	
Josep Clara.....	70 Ptes.	
Pere Nuell.....	70 Ptes.	
Pere Rigau.....	70 Ptes.	
Pere Dausà.....	70 Ptes.	
Josep Gay.....	70 Ptes.	
Narcís Ferrer.....	<u>70 Ptes.</u>	<u>1.120,00 Ptes.</u>

<u>TOTAL CAMIONISTES.....</u>		<u>1.120,00 Ptes.</u>
-------------------------------	--	-----------------------

RECADERS

Josep Hereu.....	70 Ptes.	
Ramon Ylla.....	<u>70 Ptes.</u>	140,00 Ptes.

AJUDANTS

Josep Hereu.....	70 Ptes.	
Victòria Molines.....	<u>30 Ptes.</u>	100,00 Ptes.

AJUDANTS EVENTUALS

Agustí Moliné.....	7,50 Ptes.	
Lluís Pallí	6,00 Ptes.	
Genód Fernández.....	7,50 Ptes.	
Josep Faz.....	<u>7,50 Ptes.</u>	28,50 Ptes.

AGÈNCIES DE BARCELONA

Tomàs Botella.....	70,00 Ptes.	
Joaquim Vidal.....	80,50 Ptes.	
Pere Hereu Vidal.....	40,25 Ptes.	
J. Vidal Martí.....	42,00 Ptes.	
Marià Riba	<u>70,00 Ptes.</u>	<u>302,75 Ptes.</u>

TOTAL RECADERS 571,25 Ptes.

TAXISTES

Ramon Cribillers	70 Ptes.	
Francesc Girona.....	70 Ptes.	
Josep Terrades	70 Ptes.	
Josep Francés	70 Ptes.	
Narcís Ribot	70 Ptes.	
Lluís Brugué	70 Ptes.	
Joan Albertí.....	70 Ptes.	
Ferran Vilas.....	70 Ptes.	
Joan Cruañas.....	70 Ptes.	
Alfred Tibau	70 Ptes.	
Josep Romeo.....	70 Ptes.	
Emili Cros	<u>70 Ptes.</u>	<u>840,00 Ptes.</u>

TOTAL TAXISTES 840,00 Ptes.

ESCRIVENTS

Martí Caner.....	80,00 Ptes.
Eusebi Oliver	52,50 Ptes.
Joan Cortada.....	70,00 Ptes.

Vicens Vilà	70,00 Ptes.	
Rogeli Morató.....	40,00 Ptes.	
Lluís Balmaña.....	30,00 Ptes.	
Francesc Roqué	30,00 Ptes.	
Josep Llampayas	30,00 Ptes.	
Vídua Roncero (neteja)	17,50 Ptes.	420,00 Ptes.
<hr/>		
TOTAL ESCRIVENTS.....		420,00 Ptes.
<hr/>		

CARRIOTERS

Josep Pijoan Farró.....	70 Ptes.
Josep Pijoan	70 Ptes.
Josep Chavarria	70 Ptes.
Pere Chavarria	70 Ptes.
Ramon Chavarria.....	70 Ptes.
Joan Puigmoler.....	70 Ptes.
Narcís Vergés	70 Ptes.
Claudi Vicens	70 Ptes.
Pere Taberner.....	70 Ptes.
Joan Bruguera.....	70 Ptes.
Feliu Albertí.....	70 Ptes.
Josep Alemany	70 Ptes.
Vicens Pallí.....	70 Ptes.
Josep Ripoll.....	70 Ptes.
Gonçal Vilar.....	70 Ptes.
Andreu Vilar.....	70 Ptes.
Joan Colomer	70 Ptes.
Josep Serrat.....	70 Ptes.
Martí Tauler	70 Ptes.
Manel Vicens	70 Ptes.
Eduard Lluhí.....	70 Ptes.
Pere Artigas.....	70 Ptes.
Josep Valls.....	70 Ptes.
Josep Dausà.....	70 Ptes.
Josep Reyné.....	70 Ptes.
Aleix Balam.....	70 Ptes.
Pere Serrat.....	70 Ptes.
Joan Ferrer	70 Ptes.
Josep Soler.....	70 Ptes.

Josep Ysern	70 Ptes.	
Josep Massa	70 Ptes.	
Grau Balam	70 Ptes.	
Narcís Ros	70 Ptes.	
Joan Artau	70 Ptes.	
F. Naulart	70 Ptes.	
Pere Sais	<u>70 Ptes.</u>	<u>2.520,00 Ptes.</u>

TOTAL CARRIOTERS..... 2.520,00 Ptes.

CARROSSERS

Ramon Cruañas	70 Ptes.	
Narcís Puig	<u>70 Ptes.</u>	140,00 Ptes.

FERRERS

Josep Torres	70 Ptes.	
Josep Vergés	70 Ptes.	
Joan Torras	<u>35 Ptes.</u>	175,00 Ptes.

BASTERS

Josep Teixidor	70 Ptes.	
Joan Puigsegú	<u>25 Ptes.</u>	<u>95,00 Ptes.</u>

410,00 Ptes.

TALLER MECÀNIC	866,00 Ptes.
CAMIONISTES	1.120,00 Ptes.
RECADERS	571,25 Ptes.
TAXISTES	840,00 Ptes.
ESCRIVENTS	420,00 Ptes.
CARRIOTERS	<u>2.520,00 Ptes.</u>

TOTAL PESSETES..... 6.747,25 Ptes.

AHMSFG, Sec. XXIV, Núm. 21